

Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

УДК 330.322.16-043.86]:[005.591.6:004]

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15038408>

**Інвестиційний розвиток цифрових інновацій через взаємодію
інституційних та індивідуальних інвесторів**

Гудзь Тетяна Павлівна

доктор економічних наук, професор, директор Навчально-наукового центру підготовки кадрів вищої кваліфікації Полтавського університету економіки і торгівлі, Україна, 36014, м. Полтава, вул. Івана Банка, 3, e-mail: gtp9@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-2310-5425>

Педченко Наталія Сергіївна

доктор економічних наук, професор, перший проректор Полтавського університету економіки і торгівлі, Україна, 36014, м. Полтава, вул. Івана Банка, 3, e-mail: pedchenko_ns@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-5093-2453>

Гасій Олена Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент, директор Навчально-наукового центру забезпечення якості вищої освіти Полтавського університету економіки і торгівлі, Україна, 36014, м. Полтава, вул. Івана Банка, 3, e-mail: shynder@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5116-0448>

Прийнято: 18.02.2025| Опубліковано: 28.02.2025

***Анотація.** Мета статті полягає у вивченні змін та виявленні проблем у сучасних процесах залучення заощаджень домогосподарств страховими*

компаніями, недержавними пенсійними фондами, інститутами спільного інвестування з окресленням перспективних напрямів результативного злиття капіталів інвестиційних фондів та приватних інвестицій задля посилення інвестування цифрової трансформації через розширення впровадження інновацій в економіці України.

Методи. Поставлена мета досягається через вирішення завдань з використанням загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: діалектичного підходу, методів аналізу та синтезу, індукції та дедукції, ретроспективного аналізу, вертикального та горизонтального аналізу, графічного методу, логічного підходу та методу узагальнення.

Результати. Виявлено тенденції відносного розширення ємності ринку інвестицій в частині венчурного капіталу та довгострокових контрактів недержавного пенсійного страхування через залучення інституційними інвесторами заощаджень домогосподарств. Ці інвестиції визнано джерелами для вкладання у стартапи цифрових інновацій, які забезпечують високу результативність на основі використання штучного інтелекту для вирішення завдань у воєнній сфері та кібербезпеці, транспортуванню та логістиці, будівництві нерухомості, медицині та охороні здоров'я, фінансової екосистеми. Серед проблем на шляху інноваційних процесів цифрової трансформації національної економіки визнано: виснаження платоспроможного потенціалу бюджетів домогосподарств в умовах війни, зниження довіри до фінансових посередників через високу невизначеність економічної ситуації та необізнаність із сучасними трендами цифрової трансформації у світі та в Україні.

Висновки. У статті доведено необхідність та можливість активізувати процеси фінансування перспективних цифрових інновацій в економіці України на основі взаємно ефективної співучасті інституційних та індивідуальних інвесторів в реалізації III-стартапів. Втілення описаних напрямів розвитку співпраці небанківських фінансових посередників та

домогосподарств у інвестиційно-інноваційній сфері цифрової трансформації має активізуватися вже у період повоєнної відбудови економіки України.

Ключові слова: *заощадження домогосподарств, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, інститути спільного інвестування, інвестиції, інновації, цифровізація, стартапи, штучний інтелект.*

Investment development of digital innovations through the interaction of institutional and individual investors

Hudz Tetiana Pavlivna

Doctor of Economics, Professor, Director of the Educational and Scientific Center for Training of Higher Qualification Personnel, Poltava University of Economics and Trade, 3 Ivan Banka Str., 36014, Poltava, Ukraine, e-mail: gtp9@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-2310-5425>

Pedchenko Nataliia Serhiivna

Doctor of Economics, Professor, The first vice-rector, Poltava University of Economics and Trade, 3 Ivan Banka Str., 36014, Poltava, Ukraine, e-mail: pedchenko_ns@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-5093-2453>

Hasii Olena Volodymyrivna

candidate of economic sciences, associate professor, director of the Educational and Scientific Center for Quality Assurance of Higher Education, Poltava University of Economics and Trade, 3 Ivan Banka Str., 36014, Poltava, Ukraine, e-mail: shynder@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5116-0448>

Abstract. *The purpose of the article is to study changes and identify problems in modern processes of attracting household savings by insurance companies, non-state pension funds, and collective investment institutions, outlining promising areas for the effective merger of investment fund capital and private investment to*

strengthen digital transformation investment through expanding the introduction of innovations in the Ukrainian economy

Methods. *The goal is achieved through solving problems using general scientific and special research methods: dialectical approach, methods of analysis and synthesis, induction and deduction, retrospective analysis, vertical and horizontal analysis, graphical method, logical approach and generalization method.*

Results. *Trends of relative expansion of the investment market capacity in terms of venture capital and long-term contracts of non-state pension insurance were identified due to the attraction of household savings by institutional investors. These investments were recognized as sources for investing in digital innovation startups that provide high performance based on the use of artificial intelligence to solve problems in the military sphere and cybersecurity, transportation and logistics, real estate construction, medicine and healthcare, and the financial ecosystem. Among the problems on the path of innovative processes of digital transformation of the national economy were recognized: depletion of the solvency potential of household budgets in war conditions, decreased trust in financial intermediaries due to high uncertainty of the economic situation, and ignorance of modern trends in digital transformation in the world and in Ukraine.*

Conclusions. *The article proves the necessity and possibility of activating the processes of financing promising digital innovations in the economy of Ukraine based on the mutually effective participation of institutional and individual investors in the implementation of AI startups. The implementation of the described directions for the development of cooperation between non-bank financial intermediaries and households in the investment and innovation sphere of digital transformation should be intensified already during the period of post-war reconstruction of the Ukrainian economy.*

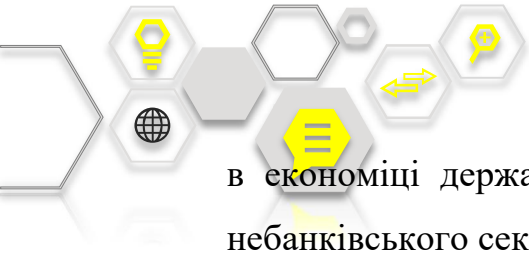
Keywords: *household savings, insurance companies, private pension funds, collective investment institutions, investments, innovations, digitalization, startups, artificial intelligence.*

Постановка проблеми. Підготовка фінансового забезпечення

відбудови повоєнної економіки України у напрямі реалізації концепції сталого розвитку у довгостроковій перспективі актуалізує питання консолідації зусиль інституційних та індивідуальних інвесторів. Фокус має зосереджуватися саме на внутрішніх можливостях залучення інвестицій, адже нарощування зовнішнього боргу посилює вплив економічної та політичної кон'юнктури на виснажену трирічною війною національну економіку. Світовий досвід розкриває істотну роль учасників системи функціонування фондового ринку у створенні фінансового капіталу для здійснення інвестицій в економіку, сучасний тренд розвитку якої спрямований на діджиталізацію [1, р. 292]. Віддання пріоритету мобілізації внутрішніх інвестицій через інноваційні, в тому числі цифрові, інструменти небанківських фінансових посередників має стати ключовим напрямом розробки економічної політики поствоєнної України з метою її інноваційного відновлення. Саме інституційні інвестори небанківського типу за умов дефіциту державного бюджету здатні формувати загальні інвестиційні ресурси через залучення домогосподарств до когорти індивідуальних інвесторів через мобілізацію їх заощаджень для потреб інноваційного розвитку національної економіки у напрямі її цифровізації. Отже, активізація та розвиток сучасних ринкових інструментів в діяльності страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, компаній з управління активами щодо залучення заощаджень населення має особливо важливе значення для забезпечення інноваційних потреб цифрової трансформації економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню заощаджень домогосподарств як альтернативних іноземним інвестиціям джерел фінансових ресурсів для фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку України присвячено роботи таких вітчизняних учених, як: Видобора В. [2, с. 10], Копилук О. [3, с. 67], Мелих О. [4], Мельник Л. [5, с. 198], Шапошников К. [6, с. 7]. Досить глибоко опрацьований теоретичний зміст запуску заощаджень домогосподарств для їх продуктивного функціонування

в економіці держави через механізм фінансового посередництва, зокрема небанківського сектору.

Актуальні питання роботи інституційних інвесторів з населенням підняті рядом авторів: Крючковою І. [7, с. 36], Майбородою А. [8, с. 49], Сидоруком А. [9, с. 56], Шишковим С. [10, с. 67]. Вони розглядають методи та інструменти фінансового посередництва на фондовому ринку для залучення тимчасово вільних заощаджень індивідуальних інвесторів до фінансування потреб безпеки, захисту та розвитку національної економіки.

Шпомер Т. звертає увагу на розбудову інвестиційної інфраструктури, вказуючи на важливість участі у цьому процесі індивідуальних інвесторів, для забезпечення розвитку і впровадження високотехнологічних інновацій в реальному секторі економіки України [11, с. 95].

Досить широко висвітлена сучасна палітра пропозиції продуктів небанківського фінансового посередництва для населення в умовах пандемії та війни, яка дозволяє насичувати фінансовими ресурсами інвестиційні фонди розвитку економіки [12, р. 177].

Розкриттю моделей відновлення економіки України після війни присвячується все більше публікацій авторів, у яких наголошується про ключовий пріоритет концепції відновлення у руслі цифрової трансформації [1, р. 300; 13].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне вкладу авторів у розробку актуальних питань, пов'язаних із вирішенням проблем залучення заощаджень домогосподарств до інвестиційно-інноваційних процесів в економіці держави, варто наголосити, що не знайшла свого повного вирішення проблема консолідації інтересів індивідуальних інвесторів та фінансових посередників небанківського сегменту ринку фінансових послуг для більш повного задоволення потреб інвестиційного попиту на здійснення інновацій, особливо цифрового змісту.

Особистий внесок авторів полягає у розкритті фінансових можливостей та варіантів співпраці інституційних та індивідуальних інвесторів у напрямі розширення реалізації стартапів цифрової трансформації економіки України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження сучасних тенденцій у сфері залучення заощаджень домогосподарств небанківськими фінансовими посередниками для виявлення проблем та перспективних напрямів ефективної співпраці інституційних та індивідуальних інвесторів в контексті посилення інвестиційного розвитку цифрових інновацій в нинішній економіці України. Досягнення поставленої мети реалізується через вирішення таких завдань: проаналізувати ємність ринку інвестицій, що мобілізуються інституційними інвесторами небанківського типу із джерел тимчасово вільних заощаджень домогосподарств та викрити слабкі місця існуючої моделі цих відносин; розкрити напрями для ефективної взаємодії інституційних та індивідуальних інвесторів на основі консолідації їх інтересів навколо активізації інвестиційно-інноваційних процесів за умов цифровізації економіки України, що набуває особливого значення в контексті її повоєнної відбудови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема хронічного дефіциту інвестицій на інноваційні цілі економіки, що стала невід'ємним атрибутом усієї історії розвитку незалежної України, об'єктивно отримала загострення в умовах пандемії й наступної війни. Вирішенню підлягає цілий комплекс проблем, пов'язаних зі створенням та наповненням інвестиційних фондів на реалізацію інноваційних цілей трансформаційної цифрової економіки [14].

Ніша ринку зайнята небанківськими фінансово-кредитними установами через надання фінансових послуг населенню має нестабільну динаміку. Природно властива їй висока чутливість до широкого спектру чинників, будучи не достатньо зміцнілою часткою фінансового ринку за мирних умов розбудови ринкових відносин, зіграла не на користь діяльності фінансових посередників небанківського типу. Так, у потенційних індивідуальних

інвесторів пандемія та війна вивели на перший план потреби здоров'я та безпеки, поглибивши бідність населення, психологічну деморалізацію, занепад освітніх прагнень, зокрема, щодо розвитку фінансової грамотності та реалізації на практиці її знань [12, р. 178].

Представляємо аналіз ємності ніші страхових компаній на ринку інвестиційного капіталу, сформованої за рахунок залучення тимчасово вільних заощаджень домогосподарств через надання страхових послуг (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка інвестицій, сформованих страховими компаніями із джерел заощаджень домогосподарств України за 2021-2024 рр.

Показник	01.01. 2021р.	01.01. 2022р.	01.01. 2023р.	01.01. 2024р.	01.10. 2024р.	За 2021-2023 рр.	
						абсолютне відхилення	відносне відхилення
Валові страхові премії, млн. грн.	45175,9	49708	39661,8	47014,7	38301,7	1838,8	4,1
Темп росту валових страхових премій, %	x	110,0	79,8	118,5	x	118,5	x
З них валові страхові премії, отримані від страхувальників-фізичних осіб, млн. грн.	22568	27912	24551,6	28755	14572,7	6187,0	27,4
Темп росту валових страхових премій, отриманих від страхувальників-фізичних осіб, %	x	123,7	88,0	117,1	x	117,1	x
Частка валових страхових премій, отриманих від страхувальників-фізичних осіб, %	50,0	56,2	61,9	61,2	38,0	11,2	22,4
Валові страхові виплати, млн. грн.	14853,6	17958,3	13001,4	16867,3	15070,9	2013,7	13,6
Темп росту валових страхових виплат, %	x	120,9	72,4	129,7	x	129,7	x
З них валові страхові виплати страхувальникам-фізичним особам, млн. грн.	6914,4	8919,7	7028,5	9150,7	9939,9	2236,3	32,3
Темп росту валових страхових виплат страхувальникам-фізичним особам, %	x	129,0	78,8	130,2	x	130,2	x
Частка валових страхових виплат страхувальникам-фізичним особам, %	46,6	49,7	54,1	54,3	66,0	7,7	16,5
Рівень чистого інвестування із залучених заощаджень домогосподарств через страхові послуги, %	69,4	68,0	71,4	68,2	31,8	-1,2	-1,7

Джерело: складено та обраховано авторами за даними офіційного сайту Національного банку України [15]

Формування активних заощаджень домогосподарств з використанням страхових полісів мало істотний спад у перший рік повномасштабного вторгнення в Україну. Якщо в цілому отримані валові страхові премії зменшились на 20% у 2022 році порівняно із 2021 роком, то більша половина цього скорочення, а саме 12%, реалізувалася за рахунок падіння валових страхових премій, одержаних від страхувальників-фізичних осіб. Таке просідання ринку страхових послуг у сегменті обслуговування населення визнається найбільшим за останні дванадцять років [12, р. 179]. Утім, інтерес населення до заощаджень через убезпечення від страхових ризиків відновився у 2023 році на середньому рівні приросту 17%, характерному останнім дванадцятьом рокам функціонування страхового ринку [12, р. 181]. Загалом упродовж 2021-2023 рр. спостерігається зростання обсягу валових страхових премій в цілому на 4%, але у їх складі валові премії, сплачені страхувальниками-фізичними особами зросли на 27,4%. Це означає, що сегмент роботи з індивідуальними інвесторами досить активно пожвавився на відміну від ніші страхових послуг з юридичними особами.

Щодо виплат фізичним особам страхувальникам, то їх тенденція майже паралельна динаміці страхових премій. Просідання ємності ринку страхових послуг у 2022 році позначилося адекватно й на сумах страхових виплат. Якщо за перший рік повномасштабної війни за незалежність України премії від страхувальників – фізичних осіб зменшилися на 12%, то страхові виплати скоротилися майже з подвійною інтенсивністю на 21,2%. Це забезпечило страховим компаніям як інституційним інвесторам навіть в умовах війни мати 71,4% чистого інвестування в межах бюджету, сформованого на взаємодії з домогосподарствами.

В цілому динаміка обсягу чистих інвестицій страхових компаній з коштів, залучених із заощаджень домогосподарств, є зростаючою з 2012 р. по 2023 р. Найнижчий показник суми чистих інвестицій у економічно та соціально найтяжчі роки ведення визвольної війни на Україні 2022-2023 рр. є вищим на

25% від найбільшої величини цього показника у період з 2012 року по 2019 рік. Якщо говорити про чистий обсяг інвестування у 2024 році, то маємо неповні дані – тільки за перші три квартали. Можемо констатувати, що за цей період отримано половину від середньорічних обсягів чистого інвестування за попередні роки воєнного стану. Так, 31,8 % або 4632,8 млн. грн. чистого інвестування зібрано страховими компаніями із сектору домогосподарств за дев'ять місяців 2024 року. Це всього лише четверта частина від середньорічного обсягу чистих інвестицій, отриманих від співпраці інституційних інвесторів – страховиків – та індивідуальних інвесторів за час, що триває війна. Тож, розцінюємо це як ознаки наближення критичної межі платоспроможного попиту на страхові послуги з боку населення через виснаженість бюджетів домогосподарств, а також погіршення стану довіри до фінансового посередництва через посилення невизначеності соціально-економічних перспектив розвитку українського суспільства.

Ще одним тривожним сигналом є перевищення темпів росту страхових виплат застрахованим фізичним особам над інтенсивністю приросту отриманих від них страхових премій у 2021-2023 рр. Цей розрив досяг 13% у 2023 році, порівняно із 5% у 2021 році. До війни теж характерною була нестабільність інтенсивності розвитку страхової діяльності, що виражалося у коливаннях співвідношення темпів росту страхових премій та страхових виплат фізичним особам страхувальникам, але в межах 3-4%. Це означає, що страхові ризики наростають, отже потреба у послугах страхових компаній очікувано буде розширюватися. Головне при цьому, щоб вона мала адекватне платоспроможне забезпечення з бюджетів домогосподарств.

Серед інституційних інвесторів конкурентним борцем за тимчасово вільні кошти домогосподарств у вигляді заощаджень як готівкових, так і безготівкових є недержавні пенсійні фонди. Незважаючи на спотворені війною економічні умови тренд кількості укладених пенсійних контрактів демонструє стабільне зростання, однак з різною інтенсивністю. За період 2021-2023 рр. щорічний приріст контрактів, укладених з учасниками недержавних пенсійних

фондів не досягав й 1%. Дані таблиці 2 свідчать про відносно стабільну діяльність цього виду інституційних інвесторів у сфері залучення заощаджень домогосподарств навіть в умовах війни.

Таблиця 2

Динаміка інвестицій, залучених недержавними пенсійними фондами із джерел заощаджень домогосподарств України за 2021-2024 рр.

Показник	2021р.	2022р.	2023р.	За перше півріччя 2024 р.	Абсолютне відхилення за 2021-2023 рр.	Відносне відхилення за 2021-2023 рр.
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів, тис. од.	95,5	96,1	96,9	97,7	1,4	1,5
Темп росту кількості укладених пенсійних контрактів, %	х	100,6	100,8	100,8	100,8	х
Пенсійні внески всього, млн. грн.	2618,3	2819	3043,2	3184,2	424,9	16,2
Темп росту пенсійних внесків, %	х	107,7	108,0	104,6	108,0	х
З них:						
1. Пенсійні внески від фізичних осіб, млн. грн.	425,2	506,7	616,9	691,3	191,7	45,1
Темп росту пенсійних внесків від фізичних осіб, %	х	119,2	121,7	112,1	121,7	х
Частка пенсійних внесків від фізичних осіб, %	16,2	18,0	20,3	21,7	4,0	24,8
2. Пенсійні внески від фізичних осіб-підприємців, млн. грн.	0,3	0,3	0,3	0,4	-	-
Частка пенсійних внесків від фізичних осіб-підприємців, %	0,011	0,011	0,010	0,013	-0,002	-14,0
Пенсійні виплати, млн. грн.	1287,2	1461,1	1661,7	1775	374,5	29,1
Темп росту пенсійних виплат, %	х	113,5	113,7	106,8	113,7	х
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	2957,4	3285,6	4088,5	4548,6	1131,1	38,2
Темп росту суми інвестиційного доходу, %	х	111,1	124,4	111,3	124,4	х
Прибуток від інвестування активів недержавних пенсійних фондів, млн. грн.	2428,7	2683,6	3403,8	3820,8	975,1	40,1
Темп росту прибутку від інвестування активів недержавних пенсійних фондів, %	х	110,5	126,8	112,3	126,8	х

Джерело: складено та обраховано авторами за даними офіційного сайту Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [16]

До прикладу за рік до пандемії у 2018 році цей показник становив 17,2%. Утім, варто відмітити, що за перше півріччя 2024 року маємо вже приріст контрактів на річному рівні за попередні два роки.

До 2015 року інтенсивність приросту пенсійних внесків характеризувалася досить високими темпами до 20% за рік. Погіршення платоспроможного попиту населення у зв'язку з посиленням інфляції у 2015

році скоротило заощадження домогосподарств та погіршило можливості бізнесу щодо соціального забезпечення, що позначилося на різкому скороченні темпів приросту обсягів інвестиційних коштів недержавних пенсійних фондів. Так, відтоді інтенсивність приросту пенсійних внесків не перевищувала 5%. Утім, за 2022-2023 рр. спостерігається наростання інтенсивності у залученні тимчасово вільних коштів до інвестиційного пулу недержавних пенсійних фондів. За вказані роки щорічний темп приросту був на рівні 8%. На збереження вказаної тенденції вказує темп приросту пенсійних внесків за перше півріччя 2024 року, який перевищує половину середньорічного зростання за 2022-2023 рр.

Це пов'язано із скороченням фінансування пенсійних програм роботодавцями для своїх працівників через ускладнення економічних умов виживання суб'єктів підприємництва. Якщо у 2012 р. загальна сума пенсійних внесків зросла на 19,2%, то у 2016 р. – тільки на 0,4%, а в 2018 р. – на 5,4%.

Більшою мірою активи недержавних пенсійних фондів сформовані із коштів, що отримані згідно з контрактами, укладеними із бізнесом – роботодавцями для своїх працівників. Утім, активність цього джерела формування інвестиційного потенціалу недержавних пенсійних фондів стала низькою в умовах війни. Про це свідчить темп приросту пенсійних внесків від юридичних осіб на середньорічному рівні за час воєнного стану, що не перевищує 5%.

Водночас, темп приросту надходжень за прямими договорами недержавних пенсійних фондів з фізичними особами є у чотири рази вищим, хоча відносно довоєнної ситуації в економіці він дещо знизився. Так, заощадження домогосподарств залучені через механізм недержавного пенсійного страхування у 2023 році формують п'яту частину активів інституційних інвесторів, тоді як до 2018 року цей показник коливався в межах від 4% до 9%. Також слід вказати на відносно стабільне розширення присутності заощаджень домогосподарств у сфері послуг недержавних пенсійних фондів. Звісно, довоєнний темп приросту пенсійних внесків від

фізичних осіб мав можливість підніматися до 38,5% за рік. За 2022-2023 рр. інтенсивність припливу тимчасово вільних коштів населення в інвестиційну діяльність недержавних пенсійних фондів становила 18 та 20,3 відсотків річних, відповідно. У 2024 році пожвавлення джерела активних заощаджень домогосподарств у системі недержавного пенсійного забезпечення зберігається і очікується на рівні 24%.

Інвестиційний дохід недержавних пенсійних фондів стабільно зростає і незважаючи на економічні складнощі війни система загалом демонструє ефективні результати роботи з поступовим нарощенням їх інтенсивності.

Відкритим фінансовим інструментом для інвестування домогосподарствами своїх заощаджень є цінні папери. Нажаль вітчизняний фондовий ринок пропонує обмежену кількість цінних паперів для придбання у свій інвестиційний портфель. Утім, розширюється присутність тимчасово вільних коштів населення у сфері функціонування фондового ринку, а саме у практиці діяльності інституційних інвесторів (рис. 1).

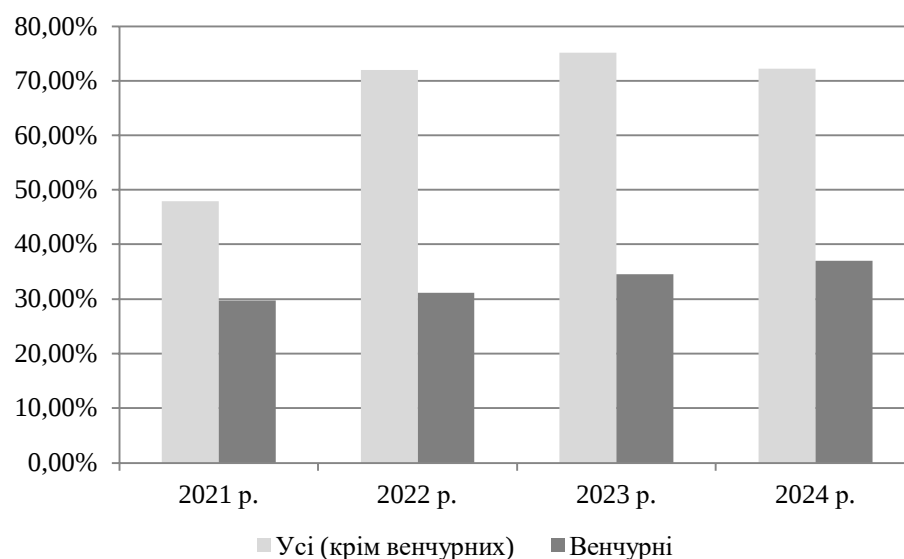

Рис. 1. Частка у вартості чистих активів інститутів спільного інвестування, що належить фізичним особам – резидентам в Україні: динаміка за 2021-2024 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними офіційного сайту Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [16]

Так, домінуюча частина ($\frac{3}{4}$) чистих активів інститутів спільного інвестування відкритого, інтервального та закритого (крім венчурних) типів сформована за рахунок коштів фізичних осіб – резидентів в Україні. Важливо відмітити, що свого піку вона досягла саме на другий рік війни, тобто заощадження активніше стали інвестуватися українцями з огляду на ризики їх повної втрати.

Дещо інша ситуація з венчурними фондами. Належна на праві власності у їх чистих активах частка фізичним особам – резидентам стабільно зростає, але ніколи не була домінуючою. Свого найвищого рівня – 36,95% – вона досягла на кінець 2024 року. Стабільне розширення коштів венчурних фондів за рахунок припливу заощаджень домогосподарств є позитивною тенденцією, оскільки саме венчурний капітал за своєю природою здатен фінансувати інновації, які об'єктивно несуть ризик невідомості щодо тривалості своєї корисності та сприйняття суспільством [17, с. 12].

2023 рік став роком притоку індивідуальних інвесторів на ринок інвестиційних послуг – їх кількість збільшилася на 88%, що є характерним для нового циклу розвитку, з огляду на вихід у 2022 році майже кожної другої фізичної особи із числа інвесторів – резидентів. Якщо у 2021 році загальна сума венчурних інвестицій у розвиток цифрових технологій з використанням штучного інтелекту становила 832 млн. дол. США, то у 2022 році вони скоротилися майже у чотири рази до 218 млн. дол. США [1, р. 299]. Після, так званої «венчурної зими» 2022 року, коли український ринок цифрових стартапів просів на 74%, з 2023 року домогосподарства стають дедалі активнішими учасниками ринку інвестиційних послуг. Індивідуальні інвестори являють собою потенційне джерело для потужних інвестиційних впливань в економіку. Однак, нерозвинутість вітчизняного фондового ринку через його традиційну незатребуваність бізнесом для власного розвитку позбавляє цю сферу певного рівня інвестиційної зацікавленості. Утім, цю ситуацію може змінити необхідність фінансування перспективних інновацій,

пов'язаних з об'єктивним процесом на вимогу часу даного етапу цивілізаційного розвитку, а саме з цифровою трансформацією.

Наразі перед Україною стоїть завдання розбудови екосистеми інновацій як комплексної мережі щодо взаємодії держави та бізнесу, науково-дослідних інституцій, заради забезпечення цілісного та системного процесу інноваційного розвитку економіки у напрямі цифровізації [1, р. 301; 18].

У 2024 році в Україні спостерігається поступове відновлення ринку інвестицій. Важливо зазначити, що історію успіху в стартап-індустрії пишуть креативні IT-розробники [1, р. 297]. Не єдиним інвестиційним капіталом домогосподарства здатні підтримати розвиток та впровадження цифрових інновацій в Україні. Не менш значущим є вітчизняний інтелектуальний капітал, яким вже частково заволоділи світові компанії, і війна їм у цьому істотно посприяла. Поки неможливо передбачити той відсоток IT-талентів, який повернеться в Україну з установами миру.

Утім, на глобальному рівні теж відмічався спад у венчурному інвестуванні цифрових інновацій [1, р. 298]. На низхідній хвилі відфільтрувалися стартапи, які спрямовані не на масштаб, а сутнісну зміну бізнес-процесів через надприскорення швидкості якісного виконання завдань юніт-економіки, що забезпечує, відповідно, й прискорення отримання прибутку. Тому, форвардами венчурного інвестування стають III-стартапи, на зразок створення ChatGPT, що знаменує започаткування революції штучного інтелекту, з яким пов'язуються інвестиційні тренди на найближчі роки [18].

Так, перспективними для венчурних інвестицій в Україні розглядаються III-стартапи defense tech і miltech – інноваційні технології ведення розвідувальних і бойових дій, оборони в контексті кіберзахисту та розмінування [18]. Також цікавими для приватних інвестицій вбачаються цифрові технології bio tech (харчування) та health tech (здоров'я), попит на які можна об'єктивно оцінити з огляду на природне прагнення людей бути здоровими і красивими.

Загалом у світі очікуваним є зростання інвестицій й у технології, засновані на використанні штучного інтелекту, такі як:

1. ACES (autonomous cars – автономний рух без водія; connected cars – управління рухом через Інтернет; electric cars – екоавто; shared cars – каршерінг, тобто переосмислення потреби у власному автомобілі через відкриття можливості його спільного використання [1, р. 303; 19, с. 13].

2. PropTech – технології, що мають застосування у сфері нерухомості. Вони охоплюють програмне забезпечення та онлайн сервіси (наприклад, в Україні це dom.ria/nedvizhka.ua та ЛУН), технічне побутове оснащення безпеки (дрони, датчики, сенсори), новітні будівельні матеріали (наприклад, цегла, що накопичує заряд для сонячних батарей); цифрові технології проектування будівництва [18; 20].

3. Med tech (телемедицина, онлайн консультації лікарів, дистанційний контроль ментального здоров'я, кардіомоніторинг, дослідження ДНК, біологічний 3D друк донорських органів, розробка індивідуальних програм біохакингу) [12, р. 185].

4. Криптостартапи, що передбачають створення структур, керованих штучним інтелектом (необанки, криптобіржі, крипто-держави).

Це потужні тренди, індустрія яких зароджується й потрібно не втратити свій шанс Україні. Розширення кількості бізнес-процесів, функціонуючих на якісних моделях штучного інтелекту спрямована на підвищення їх продуктивності – це ніша для активної взаємодії інституційних та індивідуальних інвесторів [1, р. 303]. Для цього варто стимулювати створення цільових синдикатів індивідуальних інвесторів (або венчурних фондів) для фондування місця у глобальному процесі інтенсифікації розвитку цифрових стартапів.

Висновки. Результати дослідження, отримані внаслідок вирішення поставлених завдань у напрямі досягнення мети статті полягають у наступному.

Аналіз ємності ринку інвестицій, мобілізованих інституційними інвесторами небанківського типу із джерел тимчасово вільних заощаджень домогосподарств показав його скорочення у сегменті страхових послуг та недержавних пенсійних фондів. Викрито проблему, що загострилася під час воєнного стану, а саме те, що обсяг чистих інвестицій, отриманих від співпраці страховиків та страхувальників як індивідуальних інвесторів поступово виснажується. Це розцінюється як ознака наближення критичної межі платоспроможного попиту на страхові послуги з боку населення через збідніння бюджетів домогосподарств в умовах війни, а також погіршення стану довіри до фінансового посередництва через посилення невизначеності соціально-економічних перспектив розвитку українського суспільства.

Перевищення темпів росту страхових виплат застрахованим фізичним особам над інтенсивністю приросту отриманих від них страхових премій є ознакою проблеми виснаження інвестиційного потенціалу потенційних індивідуальних інвесторів. Це означає, що страхові ризики нарастають, а отже потреба у послугах страхових компаній очікувано буде розширюватися, однак підвищений ризик розривів ліквідності у бюджетах домогосподарств здатен завадити адекватному платоспроможному забезпеченню пропозиції страхових послуг.

Відносно довоєнної ситуації в економіці темпи приросту надходжень за прямими договорами недержавних пенсійних фондів з фізичними особами сповільнилися. Утім, саме заощадження домогосподарств залучені через механізм недержавного пенсійного страхування наразі формують п'яту частину активів інституційних інвесторів, що вдвічі більше за рівень до війни. Отже, маємо поступове розширення присутності заощаджень домогосподарств у сфері послуг недержавних пенсійних фондів, інвестиційний дохід яких стабільно зростає, і незважаючи на економічні складнощі війни система недержавного пенсійного забезпечення демонструє ефективні результати роботи з нарощенням їх інтенсивності.

Після «венчурної зими» у 2022 році в Україні спостерігається поступове відновлення ринку інвестицій за рахунок припливу заощаджень домогосподарств. І це позитивно, адже саме венчурний капітал економічною природою наділений здатністю фінансувати інновації, у тому числі й цифрові, яким об'єктивно властивий ризик як усьому новому.

Утім, розширення кола індивідуальних інвесторів у процесах взаємодії з інституційними інвесторами стримується дефіцитом фінансової обізнаності, що загострився в умовах необхідності виживання, посиленням недовіри до довгострокових інвестиційних проєктів через невизначеність економічних перспектив, суб'єктивним обмеженням інвестиційних витрат у бюджетах домогосподарств з причини зниження їх платоспроможності. Таку ситуацію може змінити необхідність фінансування перспективних інновацій, пов'язаних з об'єктивним процесом на вимогу часу даного етапу цивілізаційного розвитку, а саме з цифровою трансформацією. Наразі перед Україною стоїть завдання розбудови екосистеми інновацій як комплексної мережі щодо взаємодії держави та бізнесу, науково-дослідних інституцій, заради забезпечення цілісного та системного процесу інноваційного розвитку економіки у напрямі цифровізації.

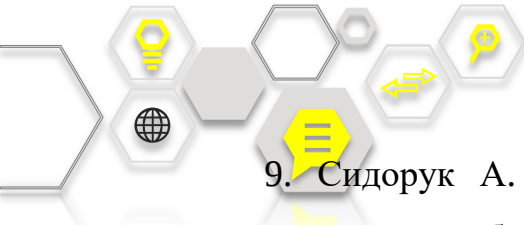
Переборюючи страхи невідомості, дивимось на реальність неухильного руху до цифровізації суспільства попри війну. У зв'язку із цим, розкрито напрями для ефективної взаємодії інституційних та індивідуальних інвесторів на основі консолідації їх інтересів навколо активізації інвестиційно-інноваційних процесів за умов цифровізації економіки України. До них відносяться цифрові технології з використанням штучного інтелекту у сферах воєнної розвідки, захисту та оборони, новітньої медичної діагностики та лікування, будівництва, логістики і транспорту, грошового обігу, у який входить криптовалюта вже офіційно. Розуміння цих інноваційних трендів та їх розвиток за участю інституційних та індивідуальних інвесторів набуває особливо важливого значення в контексті повоєнної відбудови економіки України.

Перспективи подальших розвідок за темою статті полягають у поглибленні розкриття механізмів цифрової трансформації суспільства із визначенням ролі індивідуальних інвесторів та знаходженням їх місця в інноваційній фінансовій екосистемі, що формується.

Список використаних джерел

1. Viktoriia Strilets, Serhiy Frolov, Viktoriia Datsenko, Oksana Tymoshenko, Maksym Yatsko State support for the digitalization of SMEs in European countries. Problems and Perspectives in Management. 2022. №20(4). P. 290-305. URL: https://www.researchgate.net/publication/365936916_State_support_for_the_digitalization_of_SMEs_in_European_countries (available at: 14.01.2025).
2. Видобора В. В. Заощадження та інвестиції в теорії економічного росту. *Економічний простір*. 2022. № 177. С. 7-13.
3. Копилук О. І., Музичка О. М. Концептуальні підходи до трансформації заощаджень домогосподарств у інвестиції. *Бізнес Інформ*. 2021. № 6. С. 65-71.
4. Мелих О. Ю. Заощадження домогосподарств: соціально-економічна роль та тенденції формування в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_11_43 (дата звернення: 19.01.2025).
5. Мельник Л. М., Дума В. Л., Яковчук О. В. Роль заощаджень населення у формуванні інвестиційного потенціалу країни. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2020. Вип. 4. С. 196-206.
6. Шапошников К., Крилов Д., Лозиченко О. Роль заощаджень домогосподарств у розвитку національної економіки. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 3. С. 5-14.
7. Крючкова І. В. Формування інституційних структурних детермінант ендогенного впливу на рівень валового заощадження в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2021. № 3. С. 33-58.
8. Майборода А. Інвестування заощаджень у цінні папери у військовий час. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку*. 2022. Вип. 3. С. 48-54.

9. Сидорук А. А. Практика та проблематика використання в Україні ризикових та безризикових інструментів заощаджень домогосподарств. Бізнес-навігатор. 2021. Вип. 5. С. 53-59.

10. Шишков С. Є. Залучення індивідуальних інвесторів до фондового ринку України: технології та інструментарій. Український соціум. 2022. № 3. С. 64-83.

11. Шпомер Т. О., Суховерський М. Ю., Кіронда І. М. Інвестиційна інфраструктура як ключовий фактор інноваційного розвитку високотехнологічних галузей України. Науковий вісник Полісся. 2024. № 1. С. 94-105.

12. Yehorycheva S., Fysun I., Hudz T., Palchuk O., Boiko N. Innovations in the insurance market of a developing country: Case of Ukraine. Investment Management and Financial Innovations. 2020. Volume 17. Issue 4. P. 175-188. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.17\(4\).2020.17](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.17(4).2020.17) (available at: 17.01.2025).

13. Пишний, М. В., Олійник, О. А., & Вишневецький, Р. А. Інвестиційні моделі відновлення економіки України після війни. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. №14. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14593400> (дата звернення: 18.01.2025).

14. Крикун В. В. Інноваційний розвиток України: основні пріоритети та перспективи. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. №10. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13896011> (дата звернення: 19.01.2025).

15. Національний банк України: офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 20.01.2025).

16. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку: офіційний сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/> (дата звернення: 20.01.2025).

17. Дорошенко О. С., Скоробогатова Н. Є. Формування моделі оцінювання інноваційно-інвестиційного потенціалу держави в умовах глобальної цифрової трансформації. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2024. № 5. С. 9-14.

18. Onyshchenko, V., Yehorycheva, S., Maslii, O., Yurkiv, N. Impact of Innovation and Digital Technologies on the Financial Security of the State. In: Onyshchenko, V., Mammadova, G., Sivitska, S., Gasimov, A. (eds) Proceedings of the 3rd International Conference on Building Innovations. Lecture Notes in Civil Engineering. 2022. Vol 181. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-85043-2_69 (available at: 15.02.2025).

19. Живко З. Б., Орлова-Курилова О. В., Боруцька Ю. З., Березовський Д. О. Державне регулювання заощадження інноваційного потенціалу підприємств та екологізації виробництва: формування управлінських стратегій та оцінювання конкурентної поведінки. [*Інвестиції: практика та досвід*](#). 2021. № 19. С.10-15.

20. Сафонова В. Є., Бучнів М. М., Прокопенко О. В., Сергієнко С. С. Організаційно-економічні напрями заощадження енергії як фактор підвищення капіталізації інноваційно орієнтованих підприємств агропродовольчої сфери в умовах безпекового управління та змін у логістиці. [*Формування ринкових відносин в Україні*](#). 2022. № 11. С. 45-52.

<https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/377>